

Η Αγορά Φαρμάκου στην Ελλάδα

Ετήσια Έκθεση 2008

Περίληψη

Χ. Κουσουλάκου¹, Ε. Βίτσου²

Στην Ετήσια Έκθεση 2008 του IOBE για την Αγορά Φαρμάκου στην Ελλάδα περιγράφονται και αναλύονται οι παράγοντες της εγχώριας ζήτησης, η διάρθρωση της προσφοράς του κλάδου, οι τάσεις του εξωτερικού εμπορίου, το θεσμικό πλαίσιο και το διεθνές περιβάλλον της φαρμακευτικής αγοράς.

Η Ζήτηση στον Κλάδο του Φαρμάκου στην Ελλάδα

Η ανάλυση της ζήτησης φαρμάκου περιλαμβάνει αφενός την περιγραφή των παραγόντων που την προσδιορίζουν (μεταξύ των οποίων είναι τα δημογραφικά και επιδημιολογικά στοιχεία του πληθυσμού μιας χώρας, οι διατροφικές συνήθειες και ο τρόπος ζωής) και αφετέρου την προσέγγιση της διαχρονικής της πορείας, μέσω των μεγεθών φαρμακευτικής δαπάνης (δημόσιας και ιδιωτικής).

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ ο πληθυσμός της Ελλάδας ξεπερνά τα 11 εκατ. κατοίκους, από τους οποίους το 50,5% είναι γυναίκες, ενώ το 49,5% άνδρες. Ο μέσος όρος ζωής για το σύνολο του πληθυσμού στην Ελλάδα ανέρχεται στα 79,3 έτη, με τις γυναίκες να εμφανίζουν υψηλότερο **προσδόκιμο επιβίωσης** στη γέννηση (81,4 έτη) σε σχέση με τους άνδρες (76,6 έτη). Ωστόσο, πέρα από την αύξηση του προσδόκιμου επιβίωσης, στην αύξηση της φαρμακευτικής δαπάνης συμβάλλει και η μεταβολή στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού. Ένας δείκτης που μετρά τις μεταβολές στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού είναι ο **Δείκτης Εξάρτησης Ηλικιωμένων**, ο οποίος στις χώρες της ΕΕ-27 αναμένεται να αυξηθεί από 25% το 2004 σε 41% το 2030. Στην Ελλάδα, ο αντίστοιχος δείκτης –σύμφωνα με προβλέψεις της Eurostat- αναμένεται να αυξηθεί στο 39% μέσα στα επόμενα 20 έτη, όταν σήμερα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 26,4%.

Ως προς τις **διατροφικές συνήθειες** των Ελλήνων, το 2003 (τελευταίο έτος διαθέσιμων στοιχείων), η Ελλάδα βρισκόταν στην έκτη θέση ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ με βάση την ημερήσια κατά κεφαλή κατανάλωση θερμίδων. Επίσης, η κατά κεφαλή κατανάλωση λιπαρών και πρωτεϊνών στην Ελλάδα ξεπερνά διαχρονικά την αντίστοιχη κατανάλωση στις άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Ταυτόχρονα, όμως, η κατανάλωση φρούτων και λαχανικών είναι σχεδόν διπλάσια στην Ελλάδα από τις λοιπές χώρες του ΟΟΣΑ και η κατανάλωση ζάχαρης είναι χαμηλότερη του μέσου όρου αυτών. Η κατά κεφαλή **κατανάλωση αλκοόλ**, από την άλλη

¹ Υπεύθυνη Έρευνας, Παρατηρητήριο Οικονομικών της Υγείας, IOBE

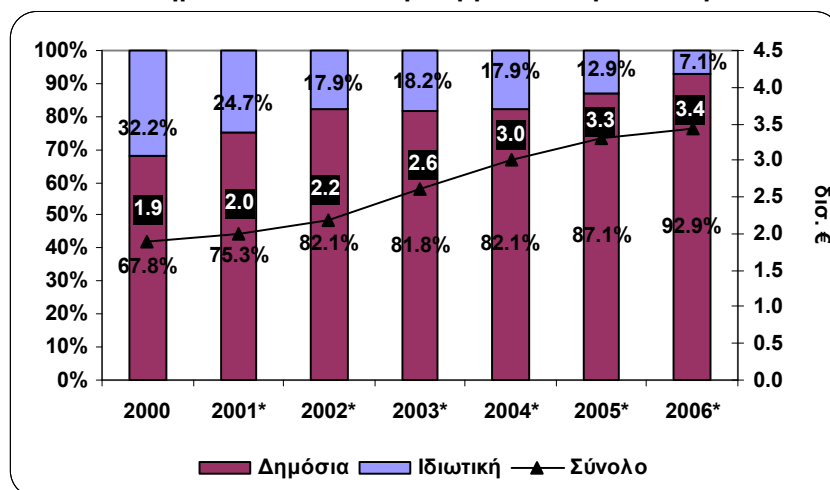
² Ερευνητική Συνεργάτιδα, Παρατηρητήριο Οικονομικών της Υγείας, IOBE

πλευρά μειώνεται διαχρονικά, ενώ η **κατανάλωση καπνού** (μετρούμενη σε γραμμάρια κατ' άτομο άνω των 15 ετών) αυξάνεται κατατάσσοντας την Ελλάδα στην πρώτη θέση μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ.

Κύριες **αιτίες θανάτων** στην Ελλάδα το 2006 αποτέλεσαν οι καρδιαγγειακές παθήσεις, τα κακοήθη νεοπλασμάτα, η νόσος των εγκεφαλικών αγγείων και τα νοσήματα του αναπνευστικού συστήματος. Συνολικά, οι τέσσερις αυτές πρώτες κατηγορίες παθήσεων ευθύνονται για το 79,7% των θανάτων, ενώ υπάρχει και ένα σχετικά υψηλό ποσοστό θανάτων που οφείλεται σε «σημεία, συμπτώματα και ασαφώς καθορισμένες καταστάσεις».

Η **φαρμακευτική δαπάνη** είναι ένα μέγεθος που προσεγγίζει και περιγράφει τη ζήτηση για φαρμακευτικά προϊόντα, και σύμφωνα με τα πρότυπα καταγραφής των Εθνικών Λογαριασμών Υγείας του ΟΟΣΑ, περιλαμβάνει μόνο τη δαπάνη για φάρμακα που χορηγούνται σε ασθενείς εκτός νοσοκομείων. Σύμφωνα με τη δεύτερη αναθεώρηση των Εθνικών Λογαριασμών το Δεκέμβριο του 2007, η φαρμακευτική δαπάνη στην Ελλάδα το 2006, ανήλθε στα **€3,4 δισ., αποτελώντας το 17,6% της Δαπάνης Υγείας και το 1,6% του ΑΕΠ**. Διαχρονικά, παρατηρούμε ότι το φάρμακο στην Ελλάδα αποτελεί ένα μικρό μέρος της δαπάνης για υγεία (μικρότερο του 1/5), ενώ ταυτόχρονα αποτελεί κοινωνικό αγαθό, καθώς η σχετική δαπάνη καλύπτεται κατά 80% από την κοινωνική ασφάλιση (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1
Δημόσια και Ιδιωτική Φαρμακευτική Δαπάνη

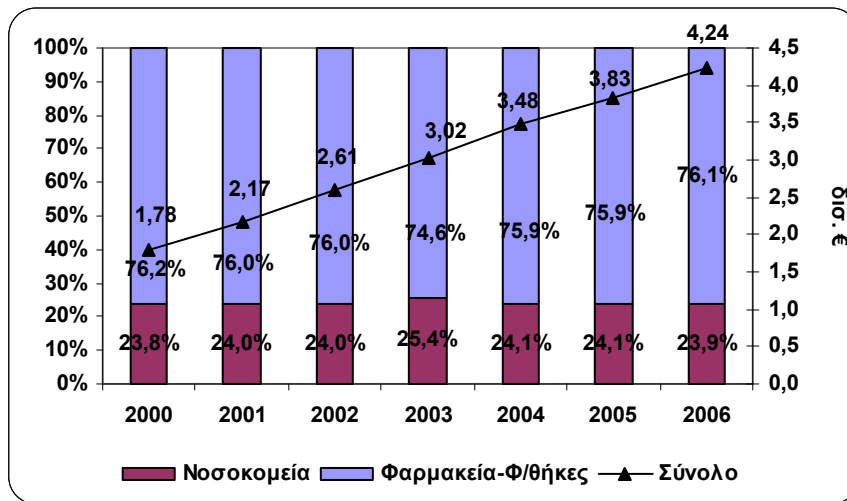

Πηγή: Γ.Γ. ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί
* Προσωρινά στοιχεία

Στοιχεία Προσφοράς του Φαρμακευτικού Κλάδου στην Ελλάδα

Από την πλευρά της προσφοράς, ο ρυθμός αύξησης των πωλήσεων φαρμακευτικών προϊόντων έχει υποδιπλασιαστεί μέσα σε διάστημα πέντε ετών, καθώς από 22% το 2001 μειώθηκε σε 10,8% το 2006. Το τελευταίο έτος, οι συνολικές πωλήσεις ανήλθαν στα € 4,2 δισ. (ex-factory τιμές), το 76% των οποίων αποτελείται από πωλήσεις προς τις φαρμακαποθήκες και τα φαρμακεία (και επομένως περιλαμβάνουν τις παράλληλες εξαγωγές), ενώ το υπόλοιπο 24% διοχετεύεται στα νοσοκομεία (Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2
Πωλήσεις Φαρμάκων σε Αξία και Μερΐδια Πωλήσεων προς Νοσοκομεία και
Φαρμακαποθήκες/ Φαρμακεία

Πηγή: ΕΟΦ-ΙΦΕΤ και υπολογισμοί ΙΟΒΕ
Τα στοιχεία περιλαμβάνουν τις παράλληλες εξαγωγές

Οι **πωλήσεις** φαρμάκων το 2005, σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδας (ΣΦΕΕ), αφορούσαν κατά 89% σε πρωτότυπα και κατά 11% σε ομοιογενή. Η **πρώτη σε πωλήσεις θεραπευτική κατηγορία** το 2006, ήταν τα φάρμακα για τις καρδιαγγειακές παθήσεις (24,2% επί του συνόλου των πωλήσεων) και ακολούθησαν τα φάρμακα για το Κεντρικό Νευρικό Σύστημα (16,2%) και για την Πεπτική Οδό και το Μεταβολισμό (14,3%).

Η **παραγωγή** φαρμάκου το 2006 ανήλθε στα €666 εκατ., μειωμένη σε σχέση με το 2005 κατά 1,6% περίπου. Ο Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (ΜΕΡΜ) την περίοδο 2000-2006 ανέρχεται στο 12%. Η παραγωγικότητα στο φαρμακευτικό κλάδο το 2005 διαμορφώθηκε στα €50.817 ανά εργαζόμενο (μειωμένη κατά 8% σε σχέση με το 2004), ενώ οι **επενδύσεις** στον κλάδο παρουσίασαν μείωση σε σχέση με το 2004 κατά 41% (Πηγή: Ετήσιες Βιομηχανικές Έρευνες, ΕΣΥΕ).

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Επενδύσεων του ΙΟΒΕ, το 2006 το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων στον κλάδο αποσκοπούσε στην αντικατάσταση του υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και στην αύξηση της παραγωγικής δυναμικότητας για τα ήδη παραγόμενα προϊόντα (κατά 65% και 22%, αντίστοιχα). Με βάση το συντελεστή σημαντικότητας, οι τεχνολογικές εξελίξεις και τα κίνητρα για επενδύσεις που δίνονται από την πολιτεία αποτέλεσαν τους κύριους **παράγοντες επηρεασμού της επενδυτικής δραστηριότητας** των επιχειρήσεων, με ποσοστά 50% και 49,5%, αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τις Ετήσιες Βιομηχανικές Έρευνες της ΕΣΥΕ, ο αριθμός των παραγωγικών μονάδων της φαρμακοβιομηχανίας έχει μειωθεί από 63 το 2002 σε 60 το 2005 (τελευταίο έτος διαθέσιμων στοιχείων), ενώ ο **αριθμός των απασχολούμενων** έχει αυξηθεί κατά την ίδια περίοδο κατά 10%. Το 2005, 5.183 εργαζόμενοι απασχολήθηκαν στην παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων, αποτελώντας το 34,4% των εργαζομένων στη χημική βιομηχανία. Το **ποσοστό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού** στη φαρμακευτική βιομηχανία κινήθηκε το 2007 μεταξύ 80% και 85% (Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας, ΙΟΒΕ).

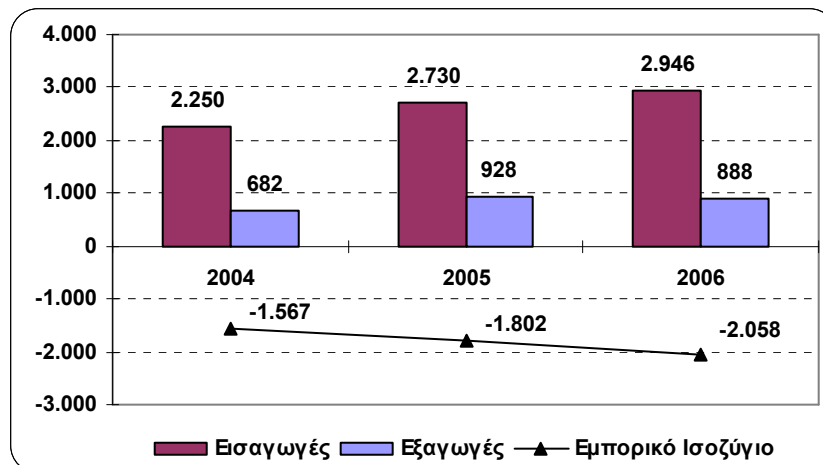
Ο **Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών** στη Φαρμακοβιομηχανία εμφανίζει ανοδική τάση διαχρονικά, παρουσιάζοντας έντονες διακυμάνσεις γύρω από τη μέση τιμή. Κινείται, δε, σε επίπεδα κοντά στα επίπεδα του αντίστοιχου δείκτη για το σύνολο της Βιομηχανίας, εμφανίζοντας την υψηλότερη τιμή του τον Ιανουάριο (112) και τη χαμηλότερη το Μάρτη (97,8).

Τέλος, ο **Δείκτης Τιμών Φαρμάκων** παρουσιάζει χαμηλότερη μεταβολή σε σχέση τόσο με το Δείκτη Τιμών Υγείας όσο και με το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Συγκεκριμένα, ο πληθωρισμός φαρμάκου ανήλθε το 2006 στο 0,3%, ενώ ο Δείκτης Τιμών Υγείας και ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκαν κατά 2,7% και 3,2%, αντίστοιχα.

Το Εξωτερικό Εμπόριο του Φαρμακευτικού Κλάδου

Ως προς τα στοιχεία **εξωτερικού εμπορίου** του φαρμακευτικού κλάδου, σύμφωνα με τη Eurostat, το 2006, οι συνολικές ροές εμπορίου της Ελλάδας ξεπέρασαν τα €3,8 δισ., παρουσιάζοντας μέση ετήσια αύξηση 14,4% για τα έτη 2004-2006. Οι **εισαγωγές** φαρμάκων το 2006 ανήλθαν στα €2,95 δισ. παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το 2005 κατά 7,9%. Οι **εξαγωγές** φαρμακευτικών προϊόντων, από την άλλη πλευρά, παρουσίασαν μείωση 4,3% σε σχέση με το 2005, φτάνοντας τα €888 εκατ. Το **εμπορικό ισοζύγιο** της χώρας για τον κλάδο του φαρμάκου είναι αρνητικό σε όλη την υπό εξέταση περίοδο και βαίνει αυξανόμενο (από €1,8 δισ. το 2005 σε €2 δισ. το 2006) (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3
Εξέλιξη Εμπορικού Ισοζυγίου
(εκατ. €)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat

Από το σύνολο των εισαγωγών φαρμάκων περίπου το 83% προέρχεται από τις χώρες της ΕΕ-25, ενώ το υπόλοιπο 17% προέρχεται από χώρες εκτός ΕΕ. Παρόμοια εικόνα παρουσιάζουν και τα μερίδια –ανά χώρα προορισμού– των εξαγωγών, με κύριο προορισμό τις χώρες της ΕΕ-25. Εντούτοις, στις εξαγωγές, παρατηρείται πιο έντονη –σε σχέση με τις εισαγωγές– εμπορική δραστηριότητα με τις 25 χώρες της ΕΕ, οι οποίες απορροφούν το 92,4% των εξαγωγών φαρμάκων της Ελλάδας. Η Γερμανία καταλαμβάνει τη σημαντικότερη θέση στις εμπορικές συναλλαγές της Ελλάδας στον κλάδο του φαρμάκου, καθώς βρίσκεται πρώτη, με το μεγαλύτερο μερίδιο τόσο επί των εισαγωγών, όσο και επί των εξαγωγών για το 2006.

Το Θεσμικό Πλαίσιο του Φαρμακευτικού Κλάδου στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, όλα τα νομίμως κυκλοφορούντα φάρμακα που χορηγούνται με ιατρική συνταγή αποζημιώνονται από την Κοινωνική Ασφάλιση. Το **σύστημα αποζημίωσης** προβλέπει τρία ποσοστά αποζημίωσης της φαρμακευτικής δαπάνης (75%, 90% και 100%), ανάλογα με την ασθένεια και τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά του ατόμου.

Ως προς το **σύστημα τιμολόγησης**, η κυκλοφορία ενός φαρμάκου στην αγορά προϋποθέτει την τιμολόγησή του από το Υπουργείο Ανάπτυξης, με βάση το σύστημα του «2+1» (τρεις χαμηλότερες τιμές της Ευρώπης). Μέσα στο 2007, εκδόθηκαν από το Υπουργείο Ανάπτυξης τέσσερα Δελτία Τιμών Φαρμάκων, με τα οποία τιμολογήθηκαν νέα φάρμακα, καθώς επίσης αναπροσαρμόστηκαν οι τιμές ήδη κυκλοφορούντων φαρμάκων.

Τέλος, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η φαρμακοβιομηχανία και συνδέεται άμεσα με το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της φαρμακευτικής αγοράς είναι τα **χρέη των νοσοκομείων** προς τις φαρμακευτικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με έκθεση του Συνδέσμου Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων της Ελλάδος (ΣΦΕΕ), το συνολικό ύψος των χρεών το Δεκέμβριο του 2007 διαμορφώθηκε στα €1,92 δισ. παρουσιάζοντας αύξηση 56,4% σε σχέση με το αντίστοιχο ύψος των οφειλών το Δεκέμβριο του 2006 (€1,23 δισ.). Ο μέσος χρόνος καθυστέρησης αποπληρωμής των οφειλών ξεπερνάει τους 20 μήνες.

Το Διεθνές Περιβάλλον του Φαρμακευτικού Κλάδου

Σύμφωνα με το IMS World Review 2007, το διεθνές περιβάλλον της φαρμακευτικής αγοράς το 2006 σημείωσε οριακή βελτίωση. Οι **συνολικές πωλήσεις στην παγκόσμια φαρμακευτική αγορά** έφτασαν τα \$608 δισ. σημειώνοντας αύξηση κατά \$42,1 δισ. σε σύγκριση με το 2005, εντούτοις ο ρυθμός μεταβολής μειώθηκε στο 6,5% από 6,9% το 2005.

Το μεγαλύτερο μερίδιο πωλήσεων στην παγκόσμια φαρμακευτική αγορά κατέχει η Βόρεια Αμερική (ΗΠΑ και Καναδάς), με ποσοστό 47,7% το 2006, και ακολουθεί η ευρωπαϊκή αγορά με 29,9% των πωλήσεων και η Ιαπωνία με 9,3%. Ο υψηλότερος ρυθμός μεταβολής σημειώθηκε στη Λατινική Αμερική (12,9%), η οποία αποτελεί και την αγορά με το χαμηλότερο μερίδιο επί των παγκόσμιων πωλήσεων (4,5%).

Στην παγκόσμια φαρμακευτική αγορά, παρατηρείται **σημαντική μετατόπιση της ζήτησης από τις ώριμες προς τις αναπτυσσόμενες αγορές**, καθώς οι ρυθμοί ανάπτυξης στις ώριμες αγορές σταδιακά μετριάζονται, ενώ αντίθετα οι αναπτυσσόμενες αγορές με χαμηλά μερίδια πωλήσεων παρουσιάζουν διψήφιο ρυθμό ανάπτυξης.

Οι **προοπτικές της αγοράς φαρμάκου** για τα επόμενα χρόνια διαφαίνονται «θολές» καθώς, μεγάλος αριθμός πατεντών για τα πρώτα σε πωλήσεις φάρμακα πρόκειται να λήξει έως το 2012, και αφετέρου αναμένεται μεγάλος ανταγωνισμός από τα φτηνά ουσιαστικά όμοια φάρμακα.